

**QARSHI MUHANDISLIK -
IQTISODIYOT INSTITUTI**

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2024 / 4

innoeconomic@qmii.uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

<https://ojs.qmii.uz/index.php/ej>

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

2-jild
4-son
dekabr, 2024

December 2024
Volume 2
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

Bosh muharrir:

O.SH.Bazarov, texnika fanlari nomzodi, dotsent
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti rektori

Bosh muharrir o'rinbosari:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD.
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

*Jurnal 1 yilda 4 marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy-amaliy elektron jurnali - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2023-yil 10-martda 068055-raqam bilan ro'yxatga olingan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmatlar sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinikov Viktor Nikolaevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)*

Shevchenko Igor Viktorovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)*

Kusainov Xalel Xaymullaevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)*

Samandarzoda Iskandar Hakim - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)*

Sidirov Viktor Aleksandrovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Kuban davlat universiteti)*

Dmitro Dema - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Ukraina milliy universiteti, Jitomir)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Abdurahmonov Qalandar Xodjaevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor, akademik*

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor, akademik*

Yusupov Ahmadbek Tadjievich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Pardaev Mamayunus Qarshiboevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Vaxabov Abduraxim Vasikovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Maxmudov Nosir Maxmudovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Nazarova Fatima Xakimovna - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Murtazaev Olim - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Navro'z-zoda Baxtiyor Ne'matovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Xatamov Ochildi Qurbonovich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Xamraeva Sayyora Nasimovna - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor*

Salimov Baxtiyor Tadjievich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

Rustamova Iroda Baxramjanovna - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

Xurramov Azamat Fayzullaevich - *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

Xayriddinov Azamat Botirovich - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Berdiev Abdumalik Hakimovich - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Fayzieva Shirin Shodmonovna - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Omonov Rustam Farmonovich - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Samiyeva Gulnoza Taxirovna - *iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent.*

Egamberdieva Salima Raimberdievna - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Tursunov Imomnazar Egamberdievich - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - *iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent.*

Erkaeva Gulbahor Panjievna - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.*

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - *iqtisodiyot fanlari falsafa doktori.*

Turobov Sherzod Alisherovich - *iqtisodiyot fanlari falsafa doktori.*

Ergasheva Nasiba Rahmatullayevna - *iqtisodiyot fanlari falsafa doktori.*

Panjiev Samijon Aliqulovich - *pedagogika fanlari falsafa doktori,*

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Учредитель:

Каршинский инженерно-экономический институт

Главный редактор:

О.Ш.Базаров, кандидат технических наук, доцент,
ректор Каршинского инженерно-экономического
института

Заместитель редактора:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор,
Каршинский инженерно-экономический институт

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD.
Каршинский инженерно-экономический институт

Технический редактор:

Ф.Ф.Хаккулов
Каршинский инженерно-экономический институт

Журнал издается 4 раза в год в электронном виде
через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, 225.

Тел.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» зарегистрирован
Агентством информации и массовых коммуникаций
при Администрации Президента Республики
Узбекистан 10 марта 2023 года за номером 068055.

Статьи публикуются в журнале на основе следующих рубрик:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика региона и отрасли
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчиников Виктор Николаевич - доктор экономических наук,
профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - доктор экономических наук,
профессор (Белорусский национальный технический университет)

Шевченко Игорь Викторович - доктор экономических наук, профессор
(Кубанский государственный университет, Россия)

Кусаинов Халел Хаймуллаевич - доктор экономических наук, профессор
(Казахстанский государственный технологический университет)

Самандарзода Искандар Ҳаким – доктор экономических наук,
профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш.Шотемура)

Сидиров Виктор Александрович - доктор экономических наук,
профессор (Кубанский государственный университет)

Дмитрий Дема - доктор экономических наук, профессор (Национальный
университет Украины, г. Житомир)

Члены Совета редколлегии:

Абдурахмонов Қаландар Ходжаевич - доктор экономических наук,
профессор, академик

Гулямов Саидахрор Саидахмедович - доктор экономических наук,
профессор, академик

Юсупов Аҳмадбек Таджиевич - доктор экономических наук, профессор

Пардаев Мамаюнус Қаршибоевич - доктор экономических наук,
профессор

Вахабов Абдурахим Васикович - доктор экономических наук, профессор

Махмудов Носир Махмудович - доктор экономических наук, профессор

Назарова Фатима Хакимовна - доктор экономических наук, профессор

Муртазаев Олим - доктор экономических наук, профессор

Наврӯз-зода Бахтиёр Неъматович - доктор экономических наук,
профессор

Хатамов Очилди Қурбоневич - доктор экономических наук, профессор

Хамраева Сайёра Насимовна - доктор экономических наук, профессор

Салимов Бахтиёр Таджиевич - доктор экономических наук, профессор.

Рустамова Ирода Бахрамжановна - доктор экономических наук,
профессор.

Хуррамов Азамат Файзуллаевич - доктор экономических наук,
профессор.

Хайриддинов Азамат Ботирович – кандидат экономических наук,
доцент.

Бердиев Абдумалик Ҳакимович - кандидат экономических наук, доцент.

Файзиева Шириш Шодмоновна - кандидат экономических наук, доцент.

Омонов Рустам Фармонович - кандидат экономических наук, доцент.

Самиева Гулноза Тахировна - кандидат экономических наук, доцент.

Эгамбердиева Салима Раимбердиевна - кандидат экономических наук,
доцент.

Турсунов Имомназар Эгамбердиевич - кандидат экономических наук,
доцент.

Аликулов Азамат Туйғунович - кандидат экономических наук, доцент.

Эркаева Гулбахор Панжиевна - кандидат экономических наук, доцент.

Аминов Фазлитдин Бахадирович - кандидат экономических наук,
доцент.

Хужакулова Нигора Рустамовна - кандидат экономических наук.

Туробов Шерзод Алишеревич - кандидат экономических наук.

Эргашева Насиба Рахматуллаевна - кандидат экономических наук.

Панжиев Самижон Аликулович - PhD, доцент.

Mundarija

Nazariya va metodologiya	8
IQTISODIY TADQIQOT OBYEKTI ASOSIDA MEHNAT POTENSIALINI BOSHQARISH	9
<i>Djanmaxmadov, Kurbonali Sheraliyevich</i>	
TA'LIM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA UNGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR	14
<i>Xujakulova, Nigora Rustamovna¹, Poyonova, Aziza Nasriddin qizi²</i>	
Raqamli iqtisodiyot	18
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	19
<i>Ergashev, G'ayrat Urolovich</i>	
Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti	25
MINTAQADA "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH MASALALARI	26
<i>Samiyeva, Gulnoza Toxirovna, Aliqulov Humoyun Tohir o'g'li</i>	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik	35
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASH JARAYONLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	36
<i>Saidova, Gulnoza Tulkunovna</i>	
Inson kapitali iqtisodiyoti	42
QIШЛОҚ АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ	43
<i>Очилов Акрам Одилевич, Алимова Муниса Юлчиевна,</i>	
Menejment va marketing	49
GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEKISTON EKSPORTI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI	50
<i>Nargiza Eshqobilova Mengnarovna, Usmonova Adiba Azim qizi</i>	
Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit	55
TEKNOLOGIK TARAQQIYOT VA UNING IQTISODIY O'ZGARISHLARGA TA'SIRI	56
<i>Eshqobilova, Nargiza Mengnarovna, Pardayev, Jahongir Abdumurot o'g'li</i>	
Xizmatlar sohasi	61
ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ ҚИШЛОҚ ЖОЙЛАРИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ	62
<i>Тайлакова, Дилафруз Боймаматовна</i>	

Содержание

Теория и методология	8
ТРУДОВОЙ ПОТЕНЦИАЛ И УПРАВЛЕНИЕ ТРУДОМ КАК ОБЪЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	9
<i>Джонмахмадов, Курбонали Шералиевич</i>	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ОБРАЗОВАНИЯ И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА НЕЕ	14
<i>Хужакулова, Нигора Рустамовна¹, Поёнова, Азиза Насриддин кизи²</i>	
Цифровая экономика	18
ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ	19
<i>Эргашев, Гайрат Уролович</i>	
Экономика региона и отрасли	25
ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА НА ОСНОВЕ «ЗЕЛеной ЭКОНОМИКИ» В РЕГИОНЕ	26
<i>Самиева Гульноза Тохировна, Аликулов Хумоюн Тохир угли</i>	
Малый бизнес и частное предпринимательство	35
НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПЕРЕРАБОТКИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ	36
<i>Саидова, Гулноза Тулкуновна</i>	
Экономика человеческого капитала	42
КЛАССИФИКАЦИЯ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА УРОВЕНЬ ЖИЗНИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ	43
<i>Очилов Акрам Одилевич, Алимова Муниса Юлчиевна,</i>	
Менеджмент и маркетинг	49
ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКСПОРТА УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	50
<i>Усмоновой Адиба Азим кизи</i>	
Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит	55
ТЕХНИЧЕСКИЙ ПРОГРЕСС И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ.	56
<i>Эшкобилова, Наргиза Менгнарровна, Пардаев, Джахангир Абдумурат угли.</i>	
Сфера услуг	61
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ КАШАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ	62
<i>Тайлакова, Дилафруз Боймаматовна</i>	

Contents

Theory and methodology	8
LABOR POTENTIAL AND LABOR MANAGEMENT AS OBJECTS OF ECONOMIC RESEARCH	9
<i>Djanmakhmadov, Kurbonali Sheralievich</i>	
PROBLEMS IN EDUCATION DEVELOPMENT AND FACTORS AFFECTING IT	14
<i>Khujakulova, Nigora Rustamovna¹, Poyonova, Aziza Nasriddin kizi²</i>	
Digital economy	18
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES	19
<i>Ergashev, Gayrat Urolovich</i>	
Economy of the region and industry	25
ISSUES OF ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH BASED ON THE "GREEN ECONOMY" IN THE REGION	26
<i>Samieva Gulnoza Tokhirovna Alikulov, Khumoyun Tohir ugli</i>	
Small business and private entrepreneurship	35
DIRECTIONS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL PROCESSING OF AGRICULTURAL PRODUCTS	36
<i>Saidova, Gulnoza Tulkunovna</i>	
Economics of human capital	42
CLASSIFICATION OF FACTORS AFFECTING THE LIVING STANDARD OF THE RURAL POPULATION	43
<i>Ochilov Akram Odilovich, Alimova Munisa Yulchievna,</i>	
Management and Marketing	49
PROBLEMS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UZBEKISTAN'S EXPORTS UNDER GLOBALIZATION	50
<i>Usmonova Adiba Azim kizi</i>	
Accounting, economic analysis and audit	55
TECHNOLOGICAL PROGRESS AND ITS IMPACT ON ECONOMIC CHANGES.	56
<i>Eshkobilova, Nargiza Mengnarovna, Pardaev, Jaxhangir Abdumurat ugli</i>	
Service sector	61
ECONOMIC DIRECTIONS FOR DEVELOPING THE SERVICE SECTOR IN RURAL AREAS OF KASHKADARYA REGION	62
<i>Taylakova, Dilafruz Boymamatovna</i>	

Menejment va
marketing

Менеджмент и
маркетинг

Management and
Marketing

GLOBALASHUV SHAROITIDA O‘ZBEKISTON EKSPORTI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI

Nargiza Eshqobilova Mengnarovna
Usmonova Adiba Azim qizi

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКСПОРТА УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Усмоновой Адиба Азим кизи

PROBLEMS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UZBEKISTAN'S EXPORTS UNDER GLOBALIZATION

Usmonova Adiba Azim kizi

■ Received: Nov 28th, 2024 ■ Revised: Dec 2nd, 2024 ■ Accepted: Dec 7th, 2024 ■ Published Online: Jan 6th, 2024

- **Annotatsiya:** Ushbu maqolada globallashuv sharoitida eksportning o'rni, rivojlanishi va eksport raqobatbardoshligini oshirishda uchraydigan muammolar haqida bayon qilingan. Shuningdek, milliy eksport siyosati tadqiqoti shuningdek, ikkita eksportchi sinf o'rtasidagi idrok etilayotgan eksport muammolaridagi bir qancha muhim farqlarni ochib beradi. Kelgusi tadqiqot imkoniyatlari, tadqiqotning cheklovlari bilan bir qatorda muhokama qilinadi va topilmalarning boshqaruv va davlat siyosatiga ta'sir ko'rsatadi. So'ngi yillarda tashqi savdo sohasi davlatimiz iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biriga aylandi. Mamlakatimizda iqtisodiyotni takomillashtirish va barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlash bo'yicha bir qancha ishlar qilindi. O'zbekistonning tashqi savdo strategiyasi ichki iqtisodiyotni jahon iqtisodiy munosabatlarining sifat jihatidan o'zgarib borayotgan tizimiga moslashtirishga hamda savdo kooperatsiyasidan sanoatlashtirish jarayonlarining katalizatori sifatida foydalanishga va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy taklif va tavsiyalar keltiriladi.
- **Kalit** so'zlar: eksport, marketing, strategiya, investitsiya, loyiha, eksportning rivojlanishi, iqtisodiyot, samaradorlik, raqobatbardoshlik, mahsulot.
- **Аннотация:** В данной статье описывается роль экспорта в условиях глобализации, его развития, а также проблемы, возникающие при повышении конкурентоспособности экспорта. Кроме того, исследование национальной экспортной политики также выявило несколько важных различий в воспринимаемых экспортных проблемах между двумя классами экспортеров. Обсуждаются будущие возможности исследований, а также ограничения исследования и последствия его результатов для управления и государственной политики. В последние годы сфера внешней торговли стала одним из важных факторов экономического развития

нашей страны. Проведен ряд работ по оздоровлению экономики и обеспечению стабильных темпов роста в нашей стране. Внешнеторговая стратегия Узбекистана направлена на адаптацию отечественной экономики к качественно меняющейся системе мирохозяйственных связей и индустриализацию от торгового сотрудничества. Представлены научные предложения и рекомендации, направленные на использование его в качестве катализатора процессов и повышения конкурентоспособности местных производителей.

- **Ключевые** слова: экспорт, маркетинг, стратегия, инвестиции, проект, развитие экспорта, экономика, эффективность, конкурентоспособность, продукт.
- **Abstract:** This article describes the role of exports in the context of globalization, its development, as well as the problems that arise when increasing the competitiveness of exports. In addition, the study of national export policies also revealed several important differences in perceived export problems between the two classes of exporters. Future research opportunities are discussed, as well as limitations of the study and implications of the findings for management and public policy. In recent years, the sphere of foreign trade has become one of the important factors in the economic development of our country. A number of works have been carried out to improve the economy and ensure stable growth rates in our country. The foreign trade strategy of Uzbekistan is aimed at adapting the domestic economy to the qualitatively changing system of world economic relations and industrialization from trade cooperation. Scientific proposals and recommendations are presented aimed at using it as a catalyst for processes and increasing the competitiveness of local producers.
- **Key** words: export, marketing, strategy, investment, project, export development, economics, efficiency, competitiveness, product.

■ KIRISH

Eksport marketingi bo'yicha adabiyotlarni ko'rib chiqishdan so'ng va ushbu sohada kuzatilgan muhim kamchiliklarni hisobga olgan holda, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston davlatida mahalliy ishlab chiqaruvchilarning eksport faoliyati bilan bog'liq muammolarni o'rganishdir. Eksportni rivojlantirish nuqtai nazaridan ikki xil eksportchilar toifasi o'rtasida eksport muammolarini idrok etishda potentsial sezilarli tafovutlar mavjudligini o'rganiladi. Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, ushbu firmalar boshdan kechirgan eng muhim eksport muammolari eksport bozorlarida raqobatning intensivligi va samarali mahsulotlarning yo'qligi bilan bog'liq edi.

Iqtisodiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, daromadi eng yuqori bo'lgan mamlakatlar global raqobatbardoshlik indeksi yuqori bo'lgan iqtisodga ega bo'ladi. Ayni vaqtda O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining aholi jon boshiga nisbatiga ko'ra "daromadli o'rtachadan past" bo'lgan mamlakatlar qatoriga kirib, iqtisodiyotning raqobatbardoshlik darajasi bo'yicha bazaviy drayverlarning o'tish davrida hisoblanadi. "O'zbekiston - 2030" strategiyasiga asosan mamlakatimiz iqtisodiyoti 2030 yilga qadar xajmi 2 barobarga oshirilib, "daromadi o'rtachadan yuqori" (4000 AQSH dollar) mamlakatlar qatoriga kirib, samarador o'sish davriga kiradi. O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida

iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish omillaridan biri sifatida tashqi savdoning roli ortib bormoqda. Bu esa tashqi savdoning iqtisodiyotda sanoat salmog'ini oshirish, kichik biznesning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlash, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadlari darajasini oshirishga xizmat qilishi bilan bog'liq. Tashqi savdoning xalq xo'jaligidagi alohida o'rni shundaki, u xo'jalik faoliyatining deyarli barcha sohalariga integratsiyalashgan ichki iste'mol, investitsion, moliyaviy va texnologik resurslarning yetishmovchiligini to'ldirish funksiyalarini bajaradi hamda iqtisodiyotda yangi ish o'rinlari yaratish, aholi turmush darajasini yaxshilash va insonlarga o'z hayotini nazorat qilish imkonini beradi. Oxirgi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilgan chora-tadbirlar tashqi savdoda eksport holatini sezilarli darajada yaxshilash imkonini berdi. Natijada 2017-2021-yillarda mamlakat eksporti har yili 15 foizga o'sdi.

■ ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 20 dekabrda "Eksportga ko'maklashish va uni rag'batlantirishni kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq, Eksportni qo'llab-quvvatlash milliy tizimi yaratildi. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzurida Eksportni rag'batlantirish agentligi tashkil etildi. Shuningdek, 205 nomdagi tovarlarni eksport qilishda transport xarajatlarning

50 foizini qoplab berish yo'lga qo'yildi. Bunday real, amaliy chora-tadbirlar albatta o'z natijasini bermoqda. Eksport bilan shug'ullanadigan sub'yektlar safiga 2 mingta yangi korxonalar qo'shildi, eksport geografiyasi 42 ta davlatga kengaydi, 59 turdagi mahsulot birinchi marta eksportga yo'naltirildi.

Joriy yilning yetti oyida tovarlar va xizmatlar eksporti 7 milliard 331 million dollarni tashkil etgan, bu o'tgan yilning shu davriga nisbatan 23 foiz ko'pdir", deyiladi xabarda.. Xizmatlar eksporti ulushini oshirgan holda eksport tuzilmasini tubdan diversifikatsiya qilish zarurligini qayta-qayta ta'kidlab, investitsiyalarni jalb etish masalalari ko'rib chiqilmoqda. Ayni paytda davlatimiz resurs-iqtisodiy imkoniyatlarimiz va inson salohiyatimizga mos keladigan jahon savdo tizimida o'zining munosib o'rnini topish maqsadida Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish bo'yicha faol muloqotni boshladi. Amalga oshirilayotgan islohotlar tufayli tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash, investitsiya loyihalari tashabbuskorlari va eksportyorlarni amaliy va moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli mexanizmlar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishni rag'batlantirish, investitsiya loyihalarini va eksportyorlarni amaliy va moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli mexanizmlar ishlab chiqilishi xorijiy mamlakatlar bilan savdo aloqalarini jadal rivojlanishiga yordam berdi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, agar 2016-yilda tovar va xizmatlar eksporti yalpi ichki mahsulotning 15 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2019 yilda bu ko'rsatkich 31 foizga yetgan. 2017-2022-yillarda respublikaning jami eksporti 95 milliard dollardan ortiqni tashkil etdi, shundan 2022-yilda 19 milliard dollardan ortiq mahsulot eksport qilindi, bu 2016-yilga nisbatan 60 foizga ko'pdir. Bu jarayonda davlatimiz rahbarining respublika tashqi savdosi sohasidagi ishlar holatiga alohida e'tibor qaratgani katta rol o'ynadi.

Prezidentimiz doimiy ravishda barcha vazirlik va idoralar hamda viloyatlar rahbarlari ishtirokida eksport va sarmoyalarni jalb qilish masalalari bo'yicha muhokama yig'ilishlari o'tkazib kelmoqda.

Tashqi savdo erkinlashtirilib, tarifsiz to'siqlar, turli aksiz soliqlari va milliy valyutaning konvertatsiya qilinmasligi bartaraf etildi. eng muhimi, tashqi savdo faoliyatini olib borish sezilarli darajada soddalashtirildi. Umuman olganda, tashqi iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish, eksport faoliyatini olib borishdagi turli to'siqlarni olib tashlash, nazorat organlari

faoliyatini soddalashtirish orqali iqtisodiy faollikni ortishi, savdo harakatlari jadallashishi, narx va sifat jihatdan milliy mahsulotlar raqobatbardoshligining ortishiga erishiladi.

- Eksport imkoniyatlarimiz ko'p. Xususan, paxta tolasi va meva-sabzavotni qayta ishlab, eksportbop mahsulotlar chiqarish mamlakatimizning rivojlanish nuqtalaridan biri bo'lishi kerak. Shu orqali eksportni ko'paytiramiz va yangi ish o'rinlariga ega bo'lamiz, - dedi Shavkat Mirziyoyev.

Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, eksport mahsulotlari tannarxini pasaytirish va yangi bozorlarga kirish imkonini beradi. Natijada jahon bozorida mamlakat raqobatbardoshligining ortishiga erishiladi.

Ushbu tadqiqotda eksport bog'liq turli muammolar aniqlandi va toifalarga bo'lingan ya'ni protsessual muammolar, axborot muammolari, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish muammolari, xalqaro marketing muammolari, moliyaviy muammolar, eksportdagi ekologik muammolar va eksportda inson resurslarini boshqarish muammolari.

-Protsessual muammo umumiy eksport muammolarga qo'shgan hissasi muhim ahamiyatga ega. Protessual huquq O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida belgilangan shaxsiy huquq va erkinliklarni zarursiz va asossiz cheklanmasligiga xizmat qiladi.

-Axborot muammosi umumiy jihatdan mavjud eksport muammolariga salmoqli hissa qo'shadi. Davlatlar o'rtasidagi muzokaralar na-tijasida tuzilgan bitim yoki shartnoma to'g'risida hukumatning rasmiy xabari.

Xalqaro huquqda ikki va undan ortiq davlatlar o'rtasida olib boriladigan diplomatik muzokaralar natijasida tuzilgan bitimlar, shartnomalar yoki qabul qilingan boshqa qarorlar haqidagi xabar ikki yoki undan ortiq davlatlar tomonidan rasmiy e'lon qilinadi. Ikki davlat o'rtasida olib borilgan muzokaralar haqidagi fxborot.

-Ishlab chiqarishning umumiy eksport muammolariga qo'shgan hissasi kata. Ishlab chiqarish — jamiyatning yashashi va taraqqiy etishi uchun zarur bo'lgan moddiy boyliklar (turli iqtisodiy mahsulotlar)ni yaratish jarayoni; ishlab chiqarish omillarini iste'mol va investitsiyalar uchun mo'ljallangan tovarlar va xizmatlarga aylantirish.

Ishlab chiqarish inson hayotining tabiiy sharoiti va boshqa faoliyat turlarining moddiy asosidan iborat. Kishilik jamiyati taraqqiyotining hamma bosqichlarida ishlab chiqarish zarur. Uning mazmunini mehnat jarayoni belgilaydi.

-Xalqaro marketing muammosi umumiy eksport muammolarida muhim hissasi mavjud. Xalqaro marketing - bu har ikki tomon uchun turli xil mahsulotlar, xizmatlar

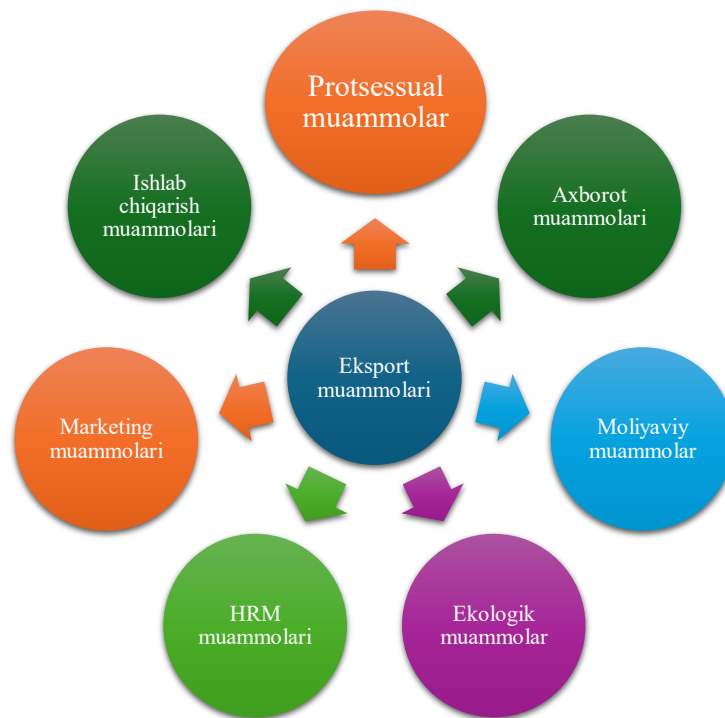
yoki boshqa tovarlarga nisbatan ikkidan ortiq mamlakatlar orqali marketing faoliyatini amalga oshirish usuli. Kelajakda tadqiqotchi amaliy tadqiqotlar uchun banklardan tegishli ma'lumotlarni to'plash va Xalqaro marketing muammolariga eng yaxshi echimlarni taqdim etish niyatida.

Xalqaro marketing butun dunyo bo'ylab mijozlarga katta foyda keltiradi va bu faoliyatni amalga oshiradigan mijozlarning ko'p vaqtini va pulini tejaydi. Savdo nuqtasida eng yaxshi xizmatlarni taqdim etishda resurslarning mavjudligi va uning minimal muammolari. Xalqaro marketing, shuningdek, mijozlarning global ehtiyojlarini qondirish uchun butun dunyo miqyosida yoki juda katta miqyosda global marketing deb ham ataladi.

Mijoz moliyaviy institutning xavfsiz veb-saytiga tashrif buyurib, marketing operatsiyasini amalga oshiradi va

avval o'rnatilgan mijoz raqami va hisob ma'lumotlaridan foydalangan holda onlayn marketing ob'ektiga kiradi. Marketing operatsiyalarining turlari mahsulotlarga onlayn buyurtma berish, turli mahsulotlarni qidirish va ushbu platforma orqali turli marketing tadbirlarini amalga oshirish bo'lishi mumkin.

Moliyaviy muammolar eksport muammolarida muhim ahamiyatga ega. Mamlakatning o'zida ishlab chiqarilgan moddiy boyliklar eksport tarkibi milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning xalqaro mehnat taqsimotidagi o'rne bilan bog'liq. Sanoati rivojlangan mamlakatlarga sanoat mahsulotlari, ayniqsa, mashinasozlik mahsulotlari va texnologiyalar eksport qilish xos bo'lsa, qoloq agrar iqtisodiyotga ega bo'lgan mamlakatlar eksportida xom ashyo va oziq-ovqat asosiy rol o'ynaydi. Yakka ziroatchilik

1-rasm. Iqtisodiy jarayonlarda eksport muammolari⁵

xo'jaliklari hukmron bo'lgan mamlakatlar eksportda 1—2 tovar turi asosiy o'rinni egallaydi. Yuklarni tashish, vositachilik operatsiyalari, turizm, ilmiy texnika aloqalaridan va boshqalar xizmatlarni sotishdan olinadigan daromadlar ko'rinmas eksportni tashkil etadi va iqtisodiyoti rivojlangan ko'pgina mamlakatlarda uning ahamiyati ortib bormoqda.

-Eksportdagi ekologik muammolar umumiy eksport muammolarida muhim hissasi mavjud.

-Inson resurslarini boshqarish eksportning jiddiy muammolaridan biri. Inson resurslarini boshqarish (Human Resources Management - HRM, yoki oddiygina HR) tashkilotning shu yerda ishlaydigan odamlarni yollash, boshqarish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan ichki siyosati yoki ichki kompleks funksiyasi hisoblanib, inson faoliyatiga ta'sir qiluvchi barcha jarayonlar va dasturlar HR ning bir qismidir. Inson resurslari bu - tashkilotda ishlaydigan

5 Muallif ishlanmasi

malakali mutaxassislardir. Inson resurslarini boshqarish aslida xodimlarni boshqarish bo'lib, korxonaning aktivlari bo'lgan ishchilarga e'tibor beradi. Shu munosabat bilan bunday xodimlar ba'zan inson kapitali deb ataladi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda eksportga tegishli protsessual muammolar, eksportga tegishli axborot muammolari, eksport bilan bog'liq ishlab chiqarish muammolari, eksportga tegishli moliyaviy muammolar, eksport bilan bog'liq ekologik muammolar va inson bilan resurslarni boshqarish muammolari demografik o'zgaruvchiga nisbatan ya'ni biznes toifasi, chastotasi eksport, eksport tajribasi, xodimlar soni, mulkchilik tashkilot va aeroport masofasi bo'ylab turli eksport muammolari bilan. Tadqiqotning tadqiqot dizayni asosan tavsiflovchi yondashuv edi. Har bir eksport muammosi boshqa omillar bilan bog'liqligi muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy muammolar va atrof-muhit muammolari katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, hukumat eksportni rag'batlantirishni yo'lga qo'yishi kerak. Izlanishlarga ko'ra, barcha xorijiy mamlakatlar bilan shartnoma tuzgan barcha bozor ma'lumotlari olinsa maqsadga muvofiq. O'zbekistonda eksport salohiyatini oshirish uchun birinchidan, tadbirkorlik subyektlarini ko'paytirish kerak ular mahsulot xizmatlarini jahon standartlari darajasiga ishlab chiqarishga ikkinchidan, yirik sanoat korxonalarini ishga tushirish va ular tomonidan jahon bozorda talabga mos bo'lgan mahsulot ishlab chiqarish uchinchidan, inson kapitalini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish va inson kapitalini rivojlanitirish uchun shart sharoitlar yaratish kerak.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Nargiza Eshqobilova Mengnarovna - Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, "Raqqamli iqtisodiyot" kafedrasi o'qituvchisi

► neshqobilova@dtpi.uz

■ <https://orcid.org/0009-0009-9788-4853>

2. Usmonova Adiba Azim qizi - Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 3-bosqich talabasi / Усмоновой Адиба Азим кизи - Денауский институт предпринимательства и педагогики, студентка 3 курса, Экономика / Usmonova Adiba Azim kizi - Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, 3rd year student, Economics

► usmonovaadiba38@gmail.com

■

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev <https://kun.uz/uz/46189208#!>
- [2] Курпаяниди, К.И. (2021). Научно-теоретические вопросы развития предпринимательства. Бюллетень науки и практики. 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nauchno-teoreticheskie-voprosy-razvitiya-predprinimatelstva> (дата обращения: 16.11.2021).
- Ilyosov, A. (2020). Some problems in digital production and export of industrial products in the digital economy. *Economics and finance*. 3. 175-182 p.
- [3] Nabiyeva, N., Akhunova, S., & ets. (2021). Analysis of the State's Macroeconomic Policy. *Revista Geintec-Gestao Inovacao E Tecnologias*, 11(4), 4669-4680.
- [4] Abdullayev, A. M., & ets. (2020) Analysis of industrial enterprise management systems: essence, methodology and problems. *Journal of Critical Reviews*, 7 (14), 12541260. <https://dx.doi.org/10.17605/QSF.IQ/E6JFS>.
- [5] Курпаяниди, К. И. (2021). Современные концепции и модели развития предпринимательства. Бюллетень науки и практики, 7(9), 425-444.